

GUANTÁNAMÓI NAPLÓ

FELJEGYZÉSEK A FOGOLYTÁBORBÓL

MOHAMEDOU OULD SLAHI

LARRY SIEMS

TITKOSÍTÁS
FELOLDVA

A 2001. szeptember 11-i öngyilkos merényletsorozatra az Egyesült Államok válasza a terrorizmus elleni háború volt. Fő cél az elkövetéssel vádolt al-Káida szervezet teljes felszámolása lett. Megkezdődött a kapcsolati hálók felderítése. Mohamedou Slahit 2001-ben keveredett gyanúba, végül 2002. augusztus 5-én a kubai Guantánamói-öbölben lévő amerikai fogolytáborban börtönözték be. Amikor már három éve raboskodott, naplót kezdett írni, amiben kifejtette, milyen életet élt letartóztatása előtt, milyen a folytonos kihallgatásokkal és rabsággal teli jelenlegi élete, és hogyan telnek napjai a fogolytáborban. Naplója nemcsak egy igazán szemléletes feljegyzés az igazságszolgáltatás kudarcáról, hanem egy mély, őszinte és személyes emlékirat is - elborzasztó, sötéten humoros és meglepően könyörületes.

A most először kiadott Guantánamói napló nemcsak egy, a történelem óriási jelentőségét igazoló dokumentum, hanem egy lebilincselő, mélyenszántó és feltáró olvasmány is.

MOHAMEDOU OULD SLAHI

1970-ben született egy kisvárosban, Mauritániában. Elnyert egy ösztöndíjat, hogy Németországban járhaszon főiskolára, és ott évekig dolgozott mérnökként. 2000-ben visszatért Mauritániába. A következő évben, az Egyesült Államok kérésére letartóztatták és a kubai Guantánamói-öbölben lévő amerikai börtönbe került. Az ott töltött évek dokumentuma ez a könyv. Mohamedou Ould Slahi 2016 októberében szabadult a börtönből.

LARRY SIEMS

író és emberjogi aktivista, sok évig igazgatta a Freedom to Write-t. New Yorkban él.

TUDJON MEG TÖBBET A SZERZŐRŐL:

www.guantanamodiary.com

„Mohamedou Ouid Slahi megpróbáltatásait megismerve minden bizonnyal felébred az olvasó lelkiismerete. De ezeken az oldalakon valami mélyebb is megjelenik: az emberségességbe, valamint a börtönfalakon áthatoló és a megosztottságot felszámoló igazság erejébe vetett kitartó meggyőződés. A Guantánamói napló kínzó őszinteséggel és bölcsen emlékeztet bennünket arra, hogy miért nevezünk bizonyos dolgokat emberi jogoknak.”

**ANTHONY ROMERO, AZ AMERIKAI POLGÁRJOGI
UNIO ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓJA**

„Orwellen és Kafkán is túlmutató, pokolbéli látomás: a washingtoni örült doktorok által előírt, véget nem érő kínzás.”

JOHN LE CARRÉ, A TÖRÉKENY IGAZSÁG SZERZŐJE

„Valaha olyan fontos fogolynak számított, hogy Donald Rumsfeld, korábbi védelmi miniszter »speciális kihallgatási technikák« alkalmazását írta elő neki... Slahit alvásmegvonással sújtották, rettentő hidegben vagy melegben tartották, bekötött szemmel hurcolták körbe a bázison, egy alkalommal pedig kivitték az öbölbe, és életveszélyesen megfenyegették... Slahit semmiféle bűncselekménnyel nem vádolták.”

CAROL ROSENBERG, MIAMI HERALD

MOHAMEDOU OULD SLAHI

SZERKESZTETTE: LARRY SIEMS

GUANTÁNAMÓI NAPLÓ

FELJEGYZÉSEK A FOGOLYTÁBORBÓL

—• részlet •—

Bevezető

Larry Siems

2005 nyarán és kora őszén, a Camp Echo névre hallgató guantánamói tábor egyik barakkjában, ami a magánzárkáját jelentette, Mohamedou Ould Slahi kézzel megírta a könyv 466 oldalas, 122 000 szavas első változatát.

Több részletben írta, és nem sokkal azután kezdte, hogy engedélyezték számára a találkozást Nancy Hollander és Sylvia Royce védőügyvédekkel, a pro bono* alapon dolgozó jogászcsapat tagjaival. A Guantánamón érvényes cenzúra szigorú szabályai alapján minden, amit leírt, titkosnak számított, attól a pillanattól kezdve, hogy elkészült, és minden új részt át kellett adni az Egyesült Államok kormányának átvizsgálásra.

2005. december 15-én, három nappal azután, hogy aláírta és ledátumozta a kézirat utolsó oldalát, Mohamedou megszakította a tanúvallomását az Adminisztrációs Felülvizsgálati Bizottság Guantánamói meghallgatásakor, és az elnöklő tiszteknek a következőket mondta:

Csak szeretném itt megemlíteni, hogy mostanában a börtönben írtam egy könyvet – megírtam a történetemet, oké? Elküldtem kiadásra a Columbiái Körzetnek, és ha megjön, azt tanácsolom az uraknak, hogy olvassák el. Csak egy kis reklám. Úgy gondolom, hogy nagyon érdekes könyv.[1]

* Pro bono: ellenszolgáltatás nélkül dolgozó személy vagy szervezet.

De Mohamedou kézírata nem jelent meg. Rápecsételték, hogy „SECRET”, ami az olyan információk titkosságát jelenti, amelyek komoly károkat okozhatnak a nemzetbiztonságnak, ha nyilvánosságra kerülnek, valamint azt, hogy „NOFORN”, azaz nem szabad megosztani külföldi személyekkel vagy titkosszolgálatokkal. Washington DC közelében helyezték letétbe egy biztonságos létesítményben, és csak azok férhettek hozzá, akik teljes körű ellenőrzésen estek át, és hivatalosan „tudniuk kellett róla”. Mohamedou ügyvédei több mint hat éven át pereskedtek és tárgyaltak a hatóságokkal, hogy engedélyezzék a kézirat megjelenését.

Az évek során az információs szabadságról szóló törvény alapján indított perek eredményeképpen, melyekben az Amerikai Polgárjogi Unió az élen járt, az Egyesült Államok kormánya több ezer titkos dokumentumot hozott napvilágra, hogy a 2001. szeptember 11-i terrortámadásokat követően miként bánt a foglyaival az Egyesült Államok. Ezek közül sok dokumentum utalt Mohamedou megpróbáltatásaira, először a CIA, majd utána az Egyesült Államok hadseregének karmai között Guantánamón, ahol egy „különleges projektek csoport” szándékosan, megállás nélkül, a valaha feljegyzésre került legkegyetlenebb kihallgatásoknak vetette alá. Néhány dokumentumban azonban valami más is volt: szívbemarkolóan mutatták meg Mohamedou hangját.

Ezek közül egy az ő kézírásával íródott, angolul. Egy 2005. március 3-án kelt rövid üzenetben a következőt írta: „Helló! Én, Mohamedou Ould Slahi, akit ISN #760 számmal tartanak fogva GTMO-n, most habeas corpus iránti kérelmet nyújtok be.” Az üzenete mindössze azzal záródott, hogy: „Nem követtem el bűncselekményeket az Egyesült Államok ellen, és az Egyesült Államok sem vádol bűncselekményekkel, így az azonnali szabadon bocsátásomat kérvényezem. Ha további részleteket kívánnak megtudni az ügyemről, szívesen veszek részt további meghallgatásokon.”

Egy másik, kézzel írt, szintén angol nyelvű dokumentum az ügyvédjének, Sylvia Royce-nak írt levél, 2006. november 9-i dá-

tummal. Ebben így tréfálkozik: „Azt kérte, hogy írjak le mindent, amit a kihallgatóimnak mondtam. Magának elment az esze? Hogy tudnám visszaidézni mindazt, ami a hét éve, megszakítás nélkül zajló kihallgatáson elhangzott? Ez olyan, mintha megkérdeznék Charlie Sheent, hogy hány nővel randizott.

Majd így folytatta:

Ugyanakkor én mégis (szinte) mindent megírtam a könyvemben, de a kormány nem engedi, hogy azt elolvassa. Még mélyebbre akartam ásni, de rájöttem, hogy hiábavaló. Rövidre fogva a dolgot, ezt az egészet két nagy szakaszra lehet osztani.

- (1) A kínzást megelőző időszak (amikor még képtelen voltam ellenállni): elmondtam nekik az igazat, azaz hogy semmit sem követtem el az országuk ellen. Ez 2003. május 22-ig tartott.*
- (2) A kínzást követő időszak: amikor már semmi sem tartott vissza. Bármivel is vádoltak a kihallgatóim, én igent mondtam. Az SSG* [REDACTED] tanácsára még azt a hírhedt vallomást is megírtam, mely szerint én terveltem ki a torontói CN Tower elleni támadást. Csak azt akartam, hogy végre békén hagyjanak. Nem érdekel, hogy meddig leszek börtönben. A hitem megvigasztal.[2]*

A dokumentumok között volt két leirat is Mohamedou eskü alatt tett vallomásából, amit a fogoly-felülvizsgálati bizottságok előtt tett Guantánamón. Az első – ami először mutatta meg a hangját – a Combatant Status Review Tribunal (CSRT)** meghallgatásáról származik, a dátum 2004. december 8., alig néhány

* SSG: Special Surveillance Group – Speciális Megfigyelő Csoport, az FBI egyik egysége, amely kémkedéssel és terrorizmussal gyanúsított személyek megfigyelését végzi.

** Kombattáns Státusz Felülvizsgálati Bírósága, amely azt vizsgálja, hogy MOS harcos-e vagy hadifogoly.

hónappal korábban ért véget az úgynevezett „speciális kihallgatás”. A dokumentum következő párbeszédet tartalmazza:

K: *Válaszolna az első vádra, mely szerint a Talibán vagy az al-Káida tagja?*

V: *A Talibánhoz az égegyadta világon semmi közöm sincs. Az al-Káidának 91–92-ben voltam a tagja. Miután eljöttem Afganisztánból, minden kapcsolatot megszakítottam a szervezettel.*

K: *És azóta sem pénzzel, sem pedig más módon nem támogatja őket?*

V: *Semmivel.*

K: *Toborzott embereket?*

V: *Nem, egyáltalán nem; nem próbáltam meg toborozni.*

K: *Azt mondta, hogy nyomás hatására vallotta, hogy részt vett a millenniumi összeesküvésben.*

V: *Igen.*

K: *Kinek vallotta ezt?*

V: *Az amerikaiaknak.*

K: *És mit ért az alatt, hogy nyomás?*

V: *Tisztelt bíró úr, ha nem szükséges, akkor nem szeretnék beszélni arról, hogy milyen természetű volt a nyomás.*

K: *(A bíróság elnöke:) Nem kell; csak szeretnénk biztosak lenni abban, hogy nem kínozták meg, vagy nem kényszerítették arra, hogy olyasvalamit mondjon, ami nem igaz. Ezért teszik fel Önnek ezt a kérdést.*

V: *Fogadják el, hogy nem vettem részt ilyen szörnyű támadásban; igen, bevallom az al-Káida-tagságot, de erről nem vagyok hajlandó beszélni. Az okos emberek eljöttek hozzám, és ezt kielemezték, majd eljutottak az igazsághoz. Nekem jó, hogy elmondtam az igazságot, és az információt ellenőrizték. Azt mondtam, hogy ehhez semmi közöm sem volt.*

Alávetettem magam a hazugságvizsgálatnak, és át is mentem rajta, ők pedig közölték, hogy többet erről nem kell beszélnem. Arra kértek, hogy erről a témáról többé ne beszéljek, és egy éve már ők sem hozták szóba a témát.

K: Szóval az Egyesült Államok hatóságai semmilyen módon nem bántalmazták?

V: Nem vagyok hajlandó válaszolni erre a kérdésre; nem is kell, ha maga nem erőlteti.[3]

A másik leirat a 2005-ös Adminisztratív Felülvizsgálati Bizottság előtti meghallgatásról származik, ahol Mohamedou bejelentette, hogy megírta ezt a könyvet. A CSRT-meghallgatás óta egy év telt el, egy év, amikor végre találkozhatott a védőügyvédekkel, és amikor valahogy kellő távolságból tudta szemlélni a történeteket, valamint elég kitarása volt ahhoz, hogy leírja azt, amit átélt. Ezúttal nyíltan beszél a kalandos útiról, nem fél, nem dühös, hanem hangjából irónia és bölcsesség cseng ki.

„Nagyon buta volt – mondja Mohamedou az egyik kihallgatója fenyegetéseiről –, mert azt mondta, hogy feketéket hoz majd ide. Nekem semmi problémám nincs a feketékkel, a fél országom fekete!” Egy másik kihallgató, akit Guantánamón Mr. X-ként ismertek, tetőtől talpig befedte magát, „mint ahogy Szaúd-Arábiában a nők szokták”, és „kesztyűt, O. J. Simpson-kesztyűt” viselt.

Mohamedou válaszai szándékosan részletesek, és ennek komoly célja van.

„Kérem – mondja a bizottságnak –, azt szeretném, ha az urak frankón megértenék a történetemet, mert igazából nem is az számít, hogy szabadon engednek-e vagy sem, én csak azt szeretném, hogy megértsék a történetemet.”[4]

Nem áll rendelkezésünkre teljes egészében annak a dokumentuma, amikor Mohamedou a meghallgatás során megpróbálja elmesélni a történetét a felülvizsgálati bizottságnak.

Épp elkezdte mesélni, hogy mit élt át 2003 nyarán Guantánamón, amikor „a hangrögzítő berendezés elromlik”, olvasható vastag betűvel a leiratban. Az elveszett szakasz helyett, amelyben „a fogvatartott elmondta, hogyan kínozták meg több személy itt, GTMO-n”, a dokumentumban a bizottság visszaemlékezése olvasható arról, ami az ezer kattintásnyi hiány idején elhangzott:

A Fogvatartott először elmesélte, hogyan molesztálta egy női kihallgató, akit [REDACTED]-ként ismert. A Fogvatartott megpróbálta elmagyarázni a Bizottságnak, hogy mit csinált [REDACTED], de összezavarodott, és zaklatottá vált. Elmondta, hogy szexuálisan molesztálták, és bár nagyon szereti a nőket, de nem tetszett neki az, amit [REDACTED] csinált vele. Az elnöklő tiszt észrevette, hogy a Fogvatartott felzaklatta magát, és biztosította, hogy nem kell elmondania a történetet. A Fogvatartott nagyon hálás volt, és tovább nem részletezte a [REDACTED]-től elszenvedett, állítólagos molesztálását. A Fogvatartott részletesen beszámolt arról, hogy állítólag hogyan bántalmazta [REDACTED] és [REDACTED]. A Fogvatartott kijelentette, hogy [REDACTED] és [REDACTED] úgy lépett be a helyiségbe, hogy az arcuk el volt takarva, és elkezdték őt verni. Olyan súlyosan megverték, hogy [REDACTED] feldühödött. [REDACTED]-nak nem tetszett, ahogy a Fogvatartottal bánnak, így ő elkezdett vele szimpatizálni. A Fogvatartott szerint [REDACTED] sírt, és azt mondta [REDACTED]-nek, valamint [REDACTED]-nak, hogy ne üssék őt. A Fogvatartott meg akarta mutatni a Bizottságnak a sebeit és a sérülései helyét, de a bizottság ettől eltekintett. A Bizottság egyetért abban, hogy megfelelően foglalták össze a szalagnak azt a részét, ahol eltorzult a felvétel.[5]

Csak azért áll rendelkezésünkre ez a leirat, mert 2006 tavaszán, egy, az Associated Press által indított FOIA-perben* elnöklő szövetségi bíró elrendelte, hogy tegyék elérhetővé.

Az a per végre arra kényszerítette a Pentagont, hogy a létesítmény megnyitása után négy évvel közzétegye a fogvatartottak hivatalos listáját. Először volt nevük a raboknak, a neveknek pedig hangjuk. A titkos meghallgatások leirataiban sok, a rabok által elmondott történet olvasható, amelyek teljesen ellentmondanak annak, hogy a kubai fogolytáborban őrzik „a legalja söpredéket”, akik olyan veszélyesek, hogy amikor 2002-ben leszálltak az első rabok a táborba, akkor, a hadsereg tábornokának elhíresült szavaival élve, „elrágták a C-17-es végében lévő hidraulikatömlőket, hogy a gép lezuhanjon”. [6] Többen, köztük Mohamedou is, szóvá tették azt, ahogy az Egyesült Államok fogvatartottjaiként bánnak velük.

A Pentagon tizenkilencre lapot húzott. „A Guantánamón fogva tartottak terroristakiképzők, bombakészítők, jövőbeli öngyilkos robbantók és más, veszélyes emberek” – erősítette meg a hadsereg egyik szóvivője, amikor nyilvánossá váltak a leiratok.

„És tudjuk, hogy arra képtették ki őket, hogy hazudjanak, így keltve együttérzést a helyzetük iránt, hogy még nagyobb nyomás nehezedjen az Egyesült Államok kormányára.” [7] Egy évvel később, amikor a hadsereg feloldotta a 2006-os guantánamói Adminisztrációs Felülvizsgálati Bizottság előtti meghallgatások leiratainak titkosságát, Mohamedou leirata teljesen hiányzott. Az a leirat még mindig titkosított.

Végül engedélyezték, hogy Mohamedou kézirata nyilvánosságra kerüljön, és a jogi csapatának egyik tagja 2012 nyarán átadhatta nekem egy lemezen, melynek címkéjén a következő szerepelt: Slahi-kézirat – titkosítás alól feloldott változat. Akkor Mohamedou már tíz éve volt Guantánamón. Egy szövetségi bíró két évvel korábban elfogadta a habeas corpus iránti kérelmét, és elrendelte

* FIOA: Freedom of Information Act – Az információ szabadságára vonatkozó törvény.

a szabadon bocsátását, de az Egyesült Államok kormánya fellebbezett, és a feljebbviteli bíróság visszaküldte a petícióját a szövetségi kerületi bíróságnak, újratárgyalásra. Az ügy még mindig függőben van. Mohamedou még mindig ugyanabban a magánzárkában van, ahol a *Guantánamói naplóját* írta. Úgy hiszem, hogy mindezt elolvastam, ami az ügyről hivatalosan nyilvánosságra került, és nem értem, hogy egyáltalán hogy került Guantánamóra.

Mohamedou Ould Slahi 1970. december 31-én született az akkor még kisvárosnak számító Rossóban, a Szenegál folyó partján, Mauritánia déli határán. Ekkor nyolc testvére volt, később még három követte őket. Mohamedou az általános iskolai tanulmányai vége felé járt már, amikor a család a fővárosba, Nouakchottba költözött. Édesapja, a nomád tevékereskedő, nem sokkal ezután meg is halt. Minden bizonnyal ennek az eseménynek az időpontja, valamint Mohamedou nyilvánvaló tehetsége miatt alakult ki a családban betöltendő szerepe. Az apja megtanította a Koránt olvasni, amit tinédzserkorára már kívülről tudott, és jól teljesített a középiskolában, ahol különösen fogékony volt a matematika iránt. A Der Spiegel egy 2008-as cikke egy népszerű srácot mutatott be, aki szenvedélyesen szerette a futballt – ez a szenvedély vezette arra, hogy jelentkezzen a Carl Duisberg Társaság ösztöndíjára, melyet el is nyert, és így Németországban tanulhatott. Ez az egész család számára hatalmas ugrás volt. Ahogy a magazin megírta:

1988 nyarának végén, az egyik pénteken Slahi felszállt egy Németországba induló repülőre.

Ő volt az első a családjából, aki egyetemre járt – ráadásul külföldön –, és ő ült először repülőn. Az édesanyja anyyira kétségbeesett legkedvesebb fia elutazása miatt, hogy a könnyes búcsút követően Mohamedou egy ideig habozott, hogy felszálljon-e a repülőgépre. Végül a többiek meggyőzték, hogy menjen. „Úgy volt, hogy pénzügyi szempontból ő

*ment majd meg bennünket” – mondja mostanság a testvére,
[Y]ahdih.[8]*

Németországban Mohamedou villamosmérnöknek tanult, és a telekommunikáció, valamint a számítógépek világa felé kacsingatott, de félbeszakította a tanulmányait, hogy egy olyan ügyben vegyen részt, ami a világ minden részéről vonzotta a fiatalokat: az afganisztáni kommunista kormány elleni felkelésben. Akkoriban sehogyan sem korlátozták, és nem is tiltották az ilyesmit, a Mohamedouhoz hasonló fiatalembereknek nem kellett titokban utazniuk; ezt az ügyet a Nyugat, és különösen az Egyesült Államok aktívan támogatta. Hogy harcolhasson, kiképzésben kellett részesülnie, így 1991 elején Mohamedou hét hétig a Khost közeli al-Farouq kiképzőtáborban tartózkodott, ahol hűséget esküdött a tábort működtető al-Káidának. Könnyűfegyverekkel és aknavetőkkel kapcsolatos kiképzésben részesült, a fegyverek jórészt szovjet gyártmányúak voltak, míg az aknagránátok – ahogy a 2004-es kombattánsztátusz-felülvizsgálati meghallgatáson felidézte – amerikaiak.

A kiképzést követően Mohamedou folytatta a tanulmányait, de 1992 elején, amikor a kommunista kormány már az összeomlás szélén állt, visszament Afganisztánba. Csatlakozott egy Jalaluddin Haqqani vezette egységhez, amely ostrom alatt tartotta Gardez városát. A település nem sok ellenállást tanúsított, és három héttel Mohamedou érkezése után elesett. Nem sokkal ezután elesett Kabul is, és ahogy Mohamedou a CSRT-meghallgatáson elmondta, az ügy hirtelen zűrzavarossá vált:

Rögtön a kommunisták bukása után a mudzsahedinek önmaguk ellen indítottak dzsihádot, hogy kiderüljön, kié lesz a hatalom; a különböző csoportok egymásnak támadtak. Úgy döntöttem, hogy visszamegyek, mert nem akartam más muszlimok ellen harcolni, és erre nem is találtam okot; ma se látom okát annak, hogy azért harcoljak, hogy ki legyen

az elnök vagy az alelnök. Kizárólag az volt a célom, hogy az agresszorok ellen harcoljak, legfőképp a kommunisták, akik a hittestvéreimnek megtiltották, hogy gyakorolják a vallásukat.

Mohamedou mindig hangsúlyozta, hogy ez jelentette az al-Káida iránti elkötelezettsége végét. A CSRT-je során az elnöklő tisztnek elmondta:

Asszonyom, tudtam, hogy az al-Káidával együtt harcolok, de akkor az al-Káida még nem hirdetett dzsihádot Amerika ellen. Ők azt mondták, hogy a testvéreinkkel együtt harcoljunk a kommunisták ellen. A kilencvenes években dzsihádot akartak viselni Amerika ellen, de nekem személy szerint semmi közöm nem volt ahhoz. Én nem emiatt csatlakoztam hozzájuk, ez az ő problémájuk. Nekem semmi közöm ahhoz, ami az al-Káida és az Egyesült Államok között folyik. Nekik maguknak kell megoldani ezt a problémát. Én ettől a problémától teljesen független vagyok.[9]

Németországban Mohamedou olyan életet kezdett el élni, amit a családjával együtt Nouakchottban korábban eltervezett. A Duisburgi Egyetemen villamosmérnöki diplomát szerzett, csatlakozott hozzá fiatal, mauritániai felesége, és a pár a kilencvenes évek nagy részében Duisburgban élt és dolgozott. Ugyanakkor ebben az időszakban továbbra is barátságban maradt vagy kapcsolatot tartott az afganisztáni kaland során megismert társaival, akik közül néhányan összeköttetésben álltak az al-Káidával. Ő maga is közvetlen kapcsolatban állt a szervezet egyik prominens tagjával, Mahfouz Ould al-Waliddal, aki Abu Hafsz al-Mauritani néven is ismert. A férfi tagja az al-Káida Súra Tanácsának, és Oszama bin Laden egyik vezető teológiai tanácsadója. Abu Hafsz Mohamedou távoli unokatestvére, és a sógora is, mivel Mohamedou feleségének

testvérét vette feleségül. Ők ketten időnként beszéltek telefonon, amíg Mohamedou Németországban volt – Abu Hafsz hívása bin Laden műholdas telefonjáról 1999-ben felkeltette a német hírszerzés figyelmét –, és Mohamedou kétszer segített Abu Hafsznak négyezer dollárt átutalni a családjának Mauritániába, a ramadán ünnepek idején.

1998-ban Mohamedou és felesége Szaúd-Arábiába utazott, hogy teljesítse a haddzsot*. Ugyanebben az évben, mivel nem tudta megszerezni a németországi tartózkodási engedélyt, Mohamedou egy főiskolai barátja javaslatára törvényes bevándorlóstátuszért folyamodott Kanadában, és 1999 novemberében Montréalba költözött. Egy ideig egykori osztálytársával, majd Montréal nagy al Sunnah mecsetében lakott, ahol háfizként, vagyis olyasvalakiként, aki megtanulta a Koránt, felkérték, hogy vezesse ramadán idején az imádkozást, ha az imám éppen úton volt. Alig egy hónappal azután, hogy Montréalba érkezett, letartóztatták Ahmed Ressay algeriai bevándorlót, az al-Káida tagját, amikor Kanadából próbált belépni az Egyesült Államok területére egy robbanóanyagokkal teli gépkocsival, hogy bombamerényletet hajtson végre a Los Angeles-i Nemzetközi Repülőtéren, a később millenniumi összeesküvés néven ismertté vált szervezkedés résztvevőjeként. Ressay korábban Montréalban élt. Még Mohamedou érkezése előtt elhagyta a várost, de az al Sunnah mecsetbe járt, és több olyan emberrel is kapcsolatban állt, akiket Mohamedou a CSRT-meghallgatásakor az osztálytársa „rossz barátainak” nevezett.

Ressay letartóztatása nagyszabású nyomozást indított Montréal muszlim vallású bevándorlói körében, különösen az al Sunnah mecset közösségében, és életében először Mohamedout is kikérdezték lehetséges terroristakapcsolatairól. A Királyi Kanadai Lovasrendőrség „jött, és kihallgatott”, mondta a 2005-ös Adminisztratív Felülvizsgálati Bizottság előtti meghallgatásakor.

* Mekka-i zarándoklat.

Rettenetesen megijedtem. Azt kérdezték, hogy ismerem-e Ahmed Ressamot, én azt mondtam: nem, és aztán kérdezték, hogy ismered-e ezt a fickót, én pedig mondtam, hogy nem, nem. Annyira féltem, hogy remegtem... Nem voltam ehhez hozzászokva, ekkor hallgattak ki először, és nem akartam bajba kerülni, biztos akartam lenni abban, hogy az igazat mondtam el. De nagyon gusztustalan módon figyeltek meg. Az még oké, hogy megfigyelik az embert, de az már nem, ha látja, hogy kik figyelik meg. Nagyon ügyetlen volt az egész, de azt akarták üzenni, hogy figyelnek.

Otthon, Mauritániában Mohamedou családja megrémült, és – hogy felidézze – azt kérdezték: „Mit csinálsz Kanadában?” „Azt mondtam, hogy semmit, munkát kerestek. És a családom úgy döntött, hogy vissza kell mennem Mauritániába, mert ez a fiú biztos nagyon rossz környezetben van, mi pedig meg akarjuk menteni.” A – most már – volt felesége telefonált a család nevében, hogy megmondja, beteg az édesanyja. Ahogy a Felülvizsgálati Bizottságnak elmondta:

Felhívott, sírt, és azt mondta, hogy:

– Vagy elviszel Kanadába, vagy pedig visszajössz Mauritániába.

– Hé, nyugodj már meg! – mondtam.

Nem szerettem a kanadai életet, nem tudtam élvezni a szabadságot, és nem olyan jó, ha figyelik az embert. Gyűlöltem Kanadát, és azt mondtam, hogy az itteni munka nagyon nehéz.

2000. január 21-én, pénteken szálltam fel: Montréalból Brüsszelbe repültem, majd onnan Dakarba.[10]

Ezzel a járattal kezdődött az az odüsszeia, amiről Mohamedou majd a *Guantánamói naplóját* írja.

Itt kezdődik, mert ettől a pillanattól kezdve egyetlen erő határozza meg Mohamedou sorsát: az Egyesült Államok. Földrajzi szempontból az általa „véget nem érő, világkörüli utazásomként” emlegetett, fogva tartással párosuló kihallgatássorozat az elkövetkező tizennyolc hónap folyamán harminckétezer kilométernyi utazást jelent majd, melynek során a tervezett hazatérés helyett otthonától hatezer kilométerre, egy karibi szigeten köt ki, annak rabjaként. Menet közben négy országban tartják majd fogva és hallgatják ki, gyakran amerikaiak közreműködésével, és mindig az Egyesült Államok parancsára.

James Robertson, amerikai körzeti bíró 2010-es, titkosítás alól feloldott végzésében, melyben helyben hagyja Mohamedou habeas corpus iránti kérelmét, az alábbi módon foglalta össze az első fogság időbeli eseményeit:

2000. január

Kanadából Szenegálba repült, ahol testvérek fogadták, hogy Mauritániába vigyék; a testvérekkel együtt elfogták a [REDACTED] hatóságok, és a millenniumi összeesküvéssel kapcsolatban kérdezték ki. Jött egy amerikai, és fényképeket készített; majd valaki, akiről azt feltételezi, hogy amerikai lehetett, repülővel Mauritániába vitte, ahol a mauritániai hatóságok tovább faggatták a millenniumi összeesküvésről.

2000. február

A [REDACTED] kihallgatta a millenniumi összeesküvéssel kapcsolatban.

2000. február 14.

A [REDACTED] szabadon engedte, miután arra a következtetésre jutottak: nincs alapja annak, hogy azt higgyék, részt vett a millenniumi összeesküvésben.

A mauritániaiak azt mondták: „Nincs rád szükségünk, menj el! Nekünk nem vagy érdekes” – idézte vissza a szabadon bocsátását Mohamedou az ARB-meghallgatás során. Megkérdeztem, mi a helyzet az amerikaiakkal. Azt mondták: „Az amerikaiak egyre csak azt mondják, hogy te vagy a láncszem, de ezt semmivel sem bizonyították, így hát mit kellene csinálnunk?”

De ahogy Robertson bíró is leírta, amikor sorrendbe rendezte az eseményeket, a mauritániai kormány az Egyesült Államok kérésére ismét berendelte Mohamedout a szeptember 11-i terrortámadásokat követően:

2001. szeptember 29.

Letartóztatták Mauritániában, a hatóságok közölték vele, hogy [REDACTED]-t letartóztatták, mert Slahi állítólag részt vett a millenniumi összeesküvésben.

2001. október 12.

Miközben fogva tartották, az ügynökök átkutatták a házat, ahonnan magnószalagokat, valamint dokumentumokat vittek el.

2001. október 15.

A [REDACTED] hatóságok szabadon engedték.[11]

A két mauritániai letartóztatás között – mikor is mind a két esetben kihallgatták az FBI ügynökei – Mohamedou teljesen átlagos, és az országa viszonyait tekintve sikeres életet élt, számítógépekkel és elektronikával foglalkozott először egy orvosi eszközöket forgalmazó cégnél, amely egyben internetszolgáltató is volt, majd egy hasonlóképpen széles tevékenységi körrel bíró, családi importcégnél. De most már ideges volt. Hiába volt szabad, és hiába „tért vissza az élethez”, ahogy az ARB-nek elmesélte:

Azt gondoltam, hogy most majd gondom lesz a munkaadómmal, mert nem fog visszavenni, mivel terrorizmussal gyanúsítanak, és azt mondták, hogy majd elintézik. Miközben [ott] ültem, Mauritánia legmagasabb rangú hírszerzési vezetője előttem hívta fel a munkaadómat, és azt mondta, hogy rendes ember vagyok, nekik nincs problémájuk [velem], és megvolt az oka annak, hogy letartóztattak. Ki kellett kérdezniük, és ki is kérdeztek, most már rendben elmehetek, így visszavehetnek.[12]

A főnöke visszavette, és alig egy hónappal később Mohamedout a munkája a mauritániai elnöki palotába szólította, ahol egy napot töltött azzal, hogy ajánlatot adjon Maaouya Ould Sid'Ahmed Taya telefon- és számítógéprendszerének továbbfejlesztésére. Amikor hazaért, újfent megjelent a nemzeti rendőrség, és közölték, hogy ismét ki akarják kérdezni. Kérte, hogy várják meg, amíg lezuhanyozik. Felöltözött, felkapta a kulcsát – önként ment, a saját autójával hajtott a rendőrség főhadiszállására –, és azt mondta az édesanyjának, hogy ne aggódjon, nemsokára hazajön. De ez alkalommal eltűnt.

Majdnem egy évig a családja abban a hitben élt, hogy Mauritániában tartják fogva. A legidősebb bátyja, Hamoud, rendszeresen elment a biztonsági szolgálat börtönébe, hogy tiszta ruhát vigyen Mohamedounak, valamint pénzt ételre. Egy héttel azután, hogy Mohamedou önként jelentkezett, hirtelen, minden figyelmeztetés nélkül a CIA egyik fogolyszállító gépe Jordániába vitte, hónapokkal később pedig az Egyesült Államok elvitte Ammánból, és Afganisztánba, a bagrámi légibázisra szállította, azután néhány héttel pedig Guantánamóra. Ezalatt a családja fizetett az ellátásáért a nouakchotti börtönben; a börtönben dolgozó tisztviselők zsebre vágták a pénzt, de nem mondtak semmit. Végül 2002. október 28-án Mohamedou legfiatalabb öccse, Yahdih, aki Mohamedoutól átvette a család európai kenyérkeresőjének szerepét, kezébe vette a heti Der Spiegel, és azt olvasta, hogy a bátyja

„már hónapok óta egy drótketrecben ül Guantánamón, az amerikai börtöntáborban”.

Yahdih tájékozott a dühtől – emlékei szerint nem az Egyesült Államokra haragudott, hanem a helyi hatóságokra, akik biztosították a családot afelől, hogy náluk van Mohamedou, biztonságban. „A rendőrök rossz emberek, tolvajok!” – kiabálta, amikor felhívta a családját a hírekkel. Ők viszont pánikba estek, és azt mondták: „Ne mondj ilyet!”, majd letették a kagylót.

Visszahívta őket, és ismét belefogott. Megint letették.

Yahdih még mindig Düsseldorfban él. TavalY egy marokkói étteremben találkoztunk az Ellerstraßen, ami a város észak-afrikai közösségének egyik központja. Yahdih több barátjának bemutatott, a legtöbben fiatal marokkóiak voltak, akik most már hozzá hasonlóan német állampolgárok. Egymás között arabul, franciául és németül beszéltek; velem viccből megpróbálkoztak az angollal, kinevetve egymás hibáit. Yahdih elmondott egy klasszikus bevándorlóviccet arabul a barátainak, majd nekem lefordította angolra az ambiciózus szállodai alkalmazott angol vizsgájáról szóló történetet:

– Mit mondasz, ha valakit oda akarsz hívni magadhoz? – kérdezik a jelölttől.

– Kérem, jöjjön ide! – feleli.

– És mi van, ha azt akarod, hogy menjen el?

Kis szünet, majd a jelöltnek felderül az arca:

– Kimegyek, és azt mondom neki: kérem, jöjjön ide!

Düsseldorfban Yahdih és én egyik alkalommal az étkezés egész ideje alatt fényképeket rendezgettünk és címkéztünk fel: testvérek, sógorok, sógornők, unokatestvérek, sokan közülük a család többgenerációs otthonában élnek Nouakchottban. A 2004-es CSRT-meghallgatása során Mohamedou elmondta, hogy miután visszatért Németországba, már nem érdekelte az al-Káida: „Nagy családot kellett eltartanom, száz éhes száját kellett etetnem.” Ez ugyan túlzás volt, de talán csak félig-meddig. Most már ez a felelősség nagyrészt Yahdih-ra hárul. Mivel Mauritániában meglehetősen kockázatos tud lenni, ha valaki aktivista, ő lett a család

szószólója a Mohamedou szabadon bocsátásáért folytatott küzdelemben. Amikor utoljára ettünk együtt, YouTube-videókat néztünk arról a demonstrációról, amit tavaly segített megszervezni Nouakchottban, az elnöki palota előtt. Elmondta, hogy a vezérshónok egy miniszter volt a parlamentből.

Néhány nappal azelőtt, hogy meglátogattam Yahdih-t, Mohamedou telefonálhatott a családjának: ezt évente kétszer engedélyezik neki. A hívásokra a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága révén kerül sor, és Mohamedout a nouakchotti családjával, valamint a németországi Yahdih-val kapcsolják össze. Yahdih elmondta, hogy nemrég írt a Vöröskeresztnek, hogy nem lehetne-e évi háromra emelni a telefonhívások számát.

Az első ilyen hívásra 2008-ban került sor, hat és fél évvel azután, hogy Mohamedou eltűnt.

A Der Spiegel riportere szemtanúja volt a jelenetnek:

2008 júniusának egyik péntekjén a Slahi család összegyűlik a Nemzetközi Vöröskereszt (IRC) irodájában a mauritániai fővárosban, Nouakchottban. Az édesanya, a fiú- és lánytestvérek, az unokaöcsök, unokahúgok és a nagynénik olyan lebegő köpenyben vannak, mint amelyet csak családi összejövetelekkor viselnek. Azért jöttek ide, hogy telefonon beszéljenek az elveszett fiukkal, Mohamedouval. A guantánamói Összhaderőnemi Különítmény (Joint Task Force, JTFT-GTMO) az IRC közvetítésével ezt jóváhagyta. Az IRC irodájának kőpadlóját vastag szőnyegek borítják, és világos függöny leng az ablakban.

– Fiam, fiam, hogy vagy? – kérdezi Mohamedou édesanyja.

– Úgy örülök, hogy hallom a hangodat. – Könnyekben tör ki, amikor több mint hat éve először hallja a fiát.

Mohamedou bátyja több mint negyven percig beszél vele.

Slahi elmondja neki, hogy jól megy a sora.

Azt szeretné megtudni, hogy ki kivel házasodott össze, hogy vannak a testvérei, és kinek született már gyereke.

– Ő volt a testvérem, az a testvér, akit ismerek. Nem változott – mondja Hamoud Ould Slahi a beszélgetést követően.
[13]

Yahdih elmondása alapján öt évvel később is többé-kevésbé ugyanolyanok a beszélgetések, de van két dolog, ami megváltozott. Most már Skype-on keresztül beszélnek, így látják is egymást. Illetve Mohamedou és Yahdih is gyászolják az édesanyjukat. Az asszony 2013. március 27-én hunyt el.

2010. március 23-án a New York Daily News vezércikke a következő címmel jelent meg: *Ne nyissa ki a cellaajtót: fellebbezés egy bíró felháborító döntése ellen, mellyel szabadon engedné szeptember 11. egyik gonosztevőjét*. A vezércikk így kezdődött:

Megdöbbentő és igaz: egy szövetségi bíró elrendelte Mohamedou Ould Slahi szabadlábra helyezését – a férfi az egyik fő toborzója volt a szeptember 11-i terrortámadásoknak, és valaha a legértékesebb fogolynak tartották Guantánamón.

Ez a döntés James Robertson bíró akkor még titkosított határozata volt, melyben helyben hagyta Mohamedou habeas corpus iránti kérelmét – azt a kérelmet, amit Mohamedou a saját kezével írt a Camp Echo-beli cellájában, öt évvel korábban. Anélkül, hogy láthatta volna a határozatot vagy az azzal kapcsolatos jogi dokumentumokat, illetve a bírósági meghallgatások anyagát, az újság szerkesztőbizottsága azt feltételezte, hogy a bíró szabadon enged egy terroristát, „akinek háromezer ember vére tapad a kezéhez”, majd mindent eltorzítva még hozzátették, „valószínű, hogy ez a férfi is azok közé tartozik, akik biztosan bűnösök, de azt nem lehet minden kétséget kizáróan megállapítani, mivel

finnyáskodunk az olyan bizonyítékokkal kapcsolatban, melyek érdekében megdolgozták a gyanúsítottakat”. Miután kifejtették abbéli bizonyosságukat, hogy Mohamedout „kellőképpen” kifacsarták szeptember 11-et követően, és mivel így bántak vele, az ország biztonságosabbá vált, a szerkesztők szorgalmazták, hogy az Obama-kormány fellebbezze meg a határozatot, hozzátéve: „Minek ez a nagy sietség, hogy kiengedjék? A bíró, mielőtt gyakorolta volna a hatalmát, megvárhatta volna, sőt meg kellett volna várnia, hogy az ország megértse, miért kell ennek megtörténnie.”[14]

Két héttel később a bíróság nyilvánosságra hozta Robertson bíró titkosítás alól feloldott, szerkesztett határozatát. Egy szakasz a kormány azzal kapcsolatos érveit összegezte, hogy miért kellene Mohamedounak Guantánamón maradnia. Ehhez tartozott egy lábjegyzet, amely talán meglepte volna az újság olvasóit:

A kormány először azzal is érvelt, hogy Slahi az AUMF „segítséget nyújtott a szeptember 11-i támadásokban” kitétele alapján is fogva tartható, de ezt az elméletet most már elvetették, elismerve, hogy Slahi valószínűleg nem is tudott a szeptember 11-i támadásokról.[15]*

Ez alapján elég nehéz ráhúzni Mohamedoura azt, hogy „szeptember 11. egyik gonosztevője”. Sőt egy kilenc éve őrizetben lévő ember szabadon bocsátását elrendelő bírói határozat esetében mindenképpen túlzás úgy fogalmazni, hogy: „Minek ez a nagy sietség, hogy kiengedjék?” De a Daily News vezércikkének – és

* AUMF (Authorization for Use of Military Force, felhatalmazás katonai erő bevetésére): az a 2001. szeptember 14-én elfogadott törvény, amely alapján Guantánamo működik. Ez felhatalmazza az elnököt arra, hogy „szükséges és megfelelő mértékű erővel lépjen fel az általa meghatározott azon nemzetek, szervezetek és személyek ellen, amelyek kitervelték, jóváhagyták, elkövelték vagy segítették a 2001. szeptember 11-én lezajlott terrortámadásokat, vagy pedig ilyen szervezeteknek, személyeknek menedéket nyújtottak; vagy, hogy megakadályozza az ilyen nemzeteket vagy szervezeteket vagy személyeket, hogy a jövőben nemzetközi terrorcselekményeket kövessenek el az Egyesült Államok ellen.”

a Mohamedou ügyével foglalkozó újságcikkek nagy részének is – azért van valami igazságtartalma: az az igazság pedig a zűrzavar. A kilenc év most már tizenhárom, de úgy tűnik, hogy az ország még mindig nem került közelebb ahhoz, hogy megértse, milyen alapon tartja fogva az Egyesült Államok Mohamedout, amikor Robertson bíró, az egyetlen bíró, aki alaposan áttekintette az ügyet, elrendelte, hogy bocsássák szabadon.

Az elérhető dokumentumok alapján világosnak tűnik: amikor Mohamedout őrizetbe vette az Egyesült Államok, még nem gyanúsították azzal, hogy a szeptember 11-i támadások egyik fő toborzója volt. Amikor 2000 februárjában épp hazafelé tartott Mauritániába, és kikérdezték az FBI ügynökei, akkor a millenniumi összeesküvésen volt a fő hangsúly, akárcsak a szeptember 11-i terrortámadások után néhány héttel, amikor is ismét kihallgatták.

Úgy tűnik, hogy ezért adták át Jordániának is: „A jordániaiak a millenniumi összeesküvésben betöltött szerepemet vizsgálták” – mondta Mohamedou az Adminisztratív Felülvizsgálati Bizottságnak 2005-ben. „Azt mondták, hogy különösen a millenniumi összeesküvés aggasztja őket.”

Mire a CIA Jordániába szállította Mohamedout, Ahmed Ressam már hónapok óta együttműködött az Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériumával, és amikor nyolc hónappal később visszavették Mohamedout, Ressam már két terroristaperben tanúskodott, és az Egyesült Államoknak, valamint hat másik ország kormányának százötven, terrorizmusban érintett ember nevét adta meg. Néhányan közülük guantánamói foglyok voltak, és az Egyesült Államok Ressam vallomását használta fel bizonyítékként az ő habeas ügyeikben. Mohamedou esetében viszont nem. Robertson bíró a habeasszal kapcsolatos állásfoglalásában megemlíttette, hogy Ressamnak „gyanús módon nem sikerült belerántania a bűncselekményekbe Slahit”.

A CIA tudott volna erről. Az ügynökség arról is tudott volna, ha a jordánok bármi olyat találnak, ami Mohamedout összefüg-

gésbe hozza a millenniumi összeesküvéssel, a szeptember 11-i támadásokkal vagy egyéb más terrorista összeesküvésekkel. De úgy tűnik, hogy a CIA sohasem adott át semmilyen, az ammáni kihallgatásból származó információt a guantánamói ügyészeknek. Egy 2012-es interjúbán, melyet a Columbia Egyetem Rule of Law Oral History Project (Joguralom: szóbeli tanúvallomásokra épülő történelmi projektjének) keretében készítettek Stuart Couch al- ezredessel, a haditengerészet ügyészével, akinek a Mohamedou elleni vádat kellett volna előkészítenie Guantánamón, ő elmondta, hogy a CIA nem mutatott neki saját hírszerzési jelentéseket, a tőlük kapott legtöbb jelentés forrása Mohamedou guantánamói kihallgatása volt. „Hat hónapja tartották fogságban. Tudták, hogy én vagyok a főügyész. Tudták, hogy többrendbeli emberölés ügyét vizsgáljuk. Ha sikerül összefüggésbe hoznunk szeptember 11-gyel, akkor halálbüntetést kértünk volna rá.”

„Szóval biztos volt valami a háttérben” – vélte az interjúbán Stuart Couch. „Slahit a CIA tartotta fogva, és biztos ki akarták szedni belőle a lehető legtöbb információt, vagy pedig a rendelkezésre álló információ nem volt olyan értékű, mint amilyen fontos volt a férfi, így egyszerűen odadobták a bagrámi amerikai katonai felügyeletnek Afganisztánban.”[16]

Van egy hátborzongató szakasz a CIA Főfelügyelői Hivatalának 2004-es, *Antiterrorizmus, fogvatartás és kihallgatások 2001. szeptember – 2003. október* című jelentésében. A négyoldalas kitakart részben csak két szakasz olvasható, és az egyik a „Végjáték” címet kapta. Ebben ez áll:

A CIA által fogvatartottak száma viszonylag alacsony ahhoz képest, hogy hány embert őriz a hadsereg. Ennek ellenére az Ügynökségnek, akárcsak a hadseregnek, érdekében áll elrendezni a fogvatartottak sorsát, különösen azokat, akik, ha nincsenek elszigetelve, akkor valószínűleg fecsegnének a fogvatartásuk körülményeiről.[17]

2002 elején még Mohamedou családja sem tudta, hogy a férfi Jordániában van. Csak néhányan tudták, hogy az Egyesült Államok egy kiadatási, fogvatartási és kihallgatási programot működtet, és ebben nemcsak olyan régi szövetségesei segítik, mint a jordán hírszerzés, hanem más, zűrósebb barátok is. Mauritánia ilyen barát volt. 2002-ben a Mauritániát több évtizede vezető Ould Taya nemzetközi támadások keresztüztébe került amiatt, ahogy az országában az emberi jogokhoz viszonyulnak, míg belföldön az Egyesült Államok antiterrorista politikájával való túl szoros együttműködést vetették a szemére. Már az is elég nagy vihart kavart, és felkeltette a sajtó figyelmét is, hogy 2000-ben Mohamedout a saját hazájában hallgatták ki az FBI-ügynökök. Mi lett volna akkor, ha 2002 közepén hazatér, és elmondja, hogy kiadatási eljárás nélkül adták át az amerikaiaknak, megsértve Mauritánia alkotmányos védelmét, hogy a CIA titokban Jordániába szállította, és hónapokon át hallgatták ki egy jordániai börtönben?

Mindenesetre semmi sem utal arra, hogy amikor 2002. augusztus 5-én az amerikai hadsereg C-17-es repülőgépe Mohamedouval és harmincnégy másik fogollyal a fedélzetén leszállt Guantánamón, a harmincegy éves mauritániai különösebben értékes fogvatartott lett volna.

Ellenkező esetben ugyanis nagyon szembeötlő lett volna az a két héttel későbbi cikk a *Los Angeles Times*-ban. A *Nem találhatók al-Káida-vezetők a Guantánamói-öbölben* címmel megjelent írás kormányzati forrásokra hivatkozva közölte, hogy ott nem őriznek „nagy halat”, és a sziget közel hatszáz foglya „nem volt elég magas pozícióban a parancsnoklási és ellenőrzési struktúrában, hogy segíthetne az antiterrorista-szakértőknek kibogozni az al-Káida rendkívül szorosra font sejt- és biztonsági rendszerét.”[18]

Nagyjából ebben az időben, titokban a CIA is ellenőrizte a létesítményt, és a vizsgálatuk ugyanezzel az eredménnyel zárult. Amikor augusztusban újságírók keresték fel a táborát, a fogvatartottakkal kapcsolatos műveleteket irányító guantánamói parancsnok elmondta nekik, hogy az egyenruhás tisztjei „ellenséges combat-

tánsokként” hallgatják ki a folyamatosan kiválasztott fogvatartottakat, nem pedig hadifoglyokként, akiket megilletne a genfi egyezmény védelme. A Pentagon erre lecserélte a parancsnokot, és egy időre korlátozták a hírszerzési műveleteket a táborban.

Szinte azonnal szakadék nyílt a katonai kihallgatók, valamint az FBI és a Criminal Investigation Task Force* ügynökei között, akik általában a kihallgatásokat vezették Guantánamón. Szeptember és október folyamán az FBI- és CTIF-ügynökök élénk tiltakozása közepette a hadsereg felállította az első „Különleges Projektek Csoport”-ját, és írásba foglalta a szaúdi fogoly, Mohammed al-Qahtani kihallgatási tervét. Ez a terv tartalmazott néhány „továbbfejlesztett kihallgatási technikát”, amit a CIA már hónapok óta alkalmazott a saját, titkos börtönében. A terv szerint, melyet ősszel még csak akadozva, majd végül Rumsfeld védelmi miniszter aláírt felhatalmazásának birtokában novembertől kezdve egy szörnyű, ötvennapos osztúzként vezettek be, a katonai kihallgatók Qahtanit huszonnégy órás rendszerben kivételes mértékű alvásmegvonásban részesítették, hangos zenét és fehér zajt kellett hallgatnia, hidegben tartották, kényelmetlen testhelyzetekben kellett lennie, fenyegették, és számos egyéb módon fizikailag, valamint szexuálisan is megalázták.

Miközben a táborban kezdett lecsengeni a kihallgatási módszerek miatti küzdelem, kiderült, hogy van kapcsolat Mohamedou Ould Slahi és a szeptember 11-i gépeltérítők között. „2002. szeptember 11-én Amerika letartóztatott egy Ramzi bin al-Shibh nevű férfit, aki állítólag a szeptember 11-i támadások kulcsfigurája – idézte fel Mohamedou a 2005-ös ARB-meghallgatása során.

Pontosan egy év telt el szeptember 11-e óta, és mióta elfogták ezt a férfit, az életem teljesen felborult.

Azonosított, hogy találkozott velem 1999 októberében, ami valóban így van, hiszen járt a házamban. Elmondta,

* Bűnügyi Nyomozó Különítmény.

hogy én azt tanácsoltam neki: menjen vonattal Afganisztánba.

Oké, akkor az ő FBI-os kihallgatója, [REDACTED] kérte, hogy törje a fejét azon, hogy ki voltam én. Erre ő azt mondta: szerintem Oszama bin Laden egyik embere, és nélküle sosem lett volna semmi közöm szeptember 11-hez.[19]

Bin al-Shibh ellen szeptember 11-e óta nemzetközi embervadászat zajlott, ugyanis azzal vádolták, hogy részt vett a gépeltérítők „hamburgi sejtjének” koordinálásban. Amikor egy lövöldözés során foglyul ejtették Karacsi külvárosában, azonnal átadták a CIA-nak, és először a CIA „sötét börtönében” tartották fogva Afganisztánban, majd ősszel pedig Marokkóban, egy Rabat-közei börtönben. Az egyik ilyen létesítményben tartott kihallgatások során bin al-Shibh mesélt egy idegenről, akivel a vonaton futott össze Németországban. Két barátjával a dzsihádról beszélgettek, valamint arról, hogy szeretnének eljutni Csecsenföldre, és harcolni az oroszok ellen. Az idegen azt tanácsolta, hogy lépjenek kapcsolatba Mohamedouval Duisburgban, és amikor így tettek, Mohamedou elszállásolta őket egy éjszakára. „Amikor megérkeztek – összegezte a 9/11-es Bizottság az ezekről a kihallgatásokról szóló hírszerzési jelentéseket –, Slahi elmondta, hogy nehéz eljutni Csecsenföldre, mert sok utazót visszatartanak Grúziában. Azt javasolta, hogy inkább Afganisztánon keresztül menjenek, ahol kiképezhetik őket a dzsihádra, mielőtt elutaznának Csecsenföldre.”[20]

Bin al-Shibh nem állította, hogy Mohamedou küldte Afganisztánba, hogy csatlakozzon azokhoz, akik épp összeesküvést szőnek az Egyesült Államok ellen. Couch alezredes, aki látta a bin al-Shibh-ről szóló hírszerzési jelentést, a 2012-es interjúban így emlékezett vissza: „Nem láttam, hogy bárhol is említésre került volna, hogy a cél: megtámadni Amerikát. Nem láttam azt sem, hogy Ramzi Bin al-Shibh azt mondta volna: »Mi elmondtuk neki, hogy mit akarunk tenni, mire ő azt felelte: ide kell mennetek kiképzésre.« Inkább olyasmi volt, hogy: »Itt kaphattok kiképzést.«”[21]

Mohamedou habeas eljárása során az Egyesült Államok kormánya nem azt állította, hogy ő vette rá a férfiakat a bin Laden összeesküvéséhez való csatlakozásra; a kormány inkább azzal állt elő, hogy mivel Mohamedou javasolta nekik az afganisztáni kiképzést – mert ő maga már tudta, hogy korábban szükséges volt, hogy csatlakozhasson az oroszok elleni harchoz – tulajdonképpen az al-Káida toborzójaként tevékenykedett. Robertson bíró ezzel nem értett egyet, és megállapította, hogy a hivatalos dokumentum alapján „Slahi csak szállást adott egy éjszakára a három embernek Németországban, akik közül az egyik Ramzi bin al-Shibh volt, és beszélgettek a dzsihádról, valamint Afganisztánról”. [22]

Amikor 2003 őszén megbízták Mohamedou ügyével, Stuart Couch megkapta a bin al-Shibh-bel kapcsolatos hírszerzési jelentéseket. A korábbi haditengerészeti pilóta számára különös jelentőséggel bírtak a jelentések, és maga a megbízás is: közeli barátja, Michael Horrocks, aki a haditengerészet pilótájaként szintén a tankerek üzemanyag-utántöltésével foglalkozott, volt a másodkapitánya annak a United Airlines járatnak, amellyel a géprablók szeptember 11-én lerombolták a Világkereskedelmi Központ déli tornyát. Stuart Couch emiatt visszatért az aktív szolgálatba. Ahogy egy 2007-es, a *Wall Street Journal*-ben megjelent portréban elmondta, azzal a céllal csatlakozott a guantánamói Katonai Bíróság ügyészeihez, hogy reményei szerint „tesz egy próbát azokkal a fickókkal, akik megtámadták az Egyesült Államokat”. [23]

Hamarosan egy másik forrásból, magától Mohamedoutól származó információkon alapuló hírszerzési jelentések kötegeivel nézett farkasszemet – ez volt a gyümölcse annak, amit a katonai kihallgatók büszkén a legsikeresebb kihallgatásuknak neveztek. Ezekben a jelentésekben semmi sem szerepelt a kihallgatások körülményeiről, de Couch alezredes gyanakodni kezdett. Korábban azt mondták neki, hogy Mohamedou a „Különleges projektekben” vesz részt. Amikor először járt a bázison, egy pillanatra látott egy másik foglyot, akit a földhöz láncoltak egy üres kihallgatófülkében, és előre-hátra hintáztak a stroboszkóp fényében, miközben böm-

bölt a heavy metal. Korábban már látott ilyesmit: haditengerészeti pilótaként egy hétig ő is végigszenvedte ezeket a technikákat egy olyan program keretében, amely felkészíti az amerikai pilótákat arra az esetre, ha fogságba esnének, és megkínóznák őket.

A gyanúja beigazolódott, amikor az alezredes nyomozója, az NCIS (Naval Criminal Investigative Service, azaz Haditengerészeti Bűnügyi Nyomozó Hivatal) egyik ügynöke hozzáfért a katonai kihallgatók aktáihoz.

Ezek az akták tartalmazták a Különleges Projektek Csoportjának napi, iktatandó feljegyzéseit, a kihallgatók részletes beszámolóit – és azokban nemcsak az szerepelt, hogy mi hangzott el az adott kihallgatás során, hanem az is, hogy milyen módon jutottak hozzá az információkhoz.

Ezek a dokumentumok továbbra is titkosak, de összefoglalják őket az Egyesült Államok Szenátusának Fegyveres Testületekkel Foglalkozó Bizottságának 2008-as vizsgálati jegyzőkönyvében („Vizsgálat az Egyesült Államok által fogvatartott személyekkel szemben tanúsított bánásmóddal kapcsolatban”), valamint az Igazságügyi Minisztérium saját, 2008-as guantánamói, afganisztáni és iraki kihallgatásokkal foglalkozó vizsgálatának eredményeképpen született dokumentumban. Ezekben szerepel egy „speciális kihallgatás”, ami egy második, aprólékosan kidolgozott, Rumsfeld által jóváhagyott tervet követ, és majdnem pontosan úgy zajlott, ahogy Mohamedou leírja a *Guantánamói napló*-ban. A jelentésekben két olyan dokumentumról is szó van, amelyek – miután 2004 elején megszerezte őket – meggyőzték Stuart Couchot arról, hogy Mohamedout megkínózták.

Az első egy hamis külügyminisztériumi levél volt, amit Mohamedou 2003 augusztusában kapott meg, nyilvánvalóan azzal a céllal, hogy kihasználják a szoros kapcsolatát az édesanyjával. A Szenátus Fegyveres Testületekkel Foglalkozó Bizottságának jelentésében említésre kerül egy „fiktív levél, amit a kihallgatócsoport vezetője fogalmazott, azt állítván, hogy az édesanyát letartóztatták, ki fogják hallgatni, és ha nem működik

együtt, akkor lehet, hogy átszállítják GTMO-ra. A levélből kiderült, hogy ő lenne az egyetlen nő, akit ott őriznek, ahol „korábban csak férfiak voltak”.

A második, egy 2003. október 17-i keltezésű elektronikus levelezés volt Mohamedou egyik kihallgatója, valamint az amerikai hadsereg egyik pszichológusa között. Ebből a bizottság megtudta, hogy a kihallgató azt állította, hogy „Slahi azt mondta, hogy mostanában »hangokat hall...« Aggódik, mivel tudja, hogy ez nem normális. Egyébként... ez olyasvalami, ami azokkal történik, akiket kevés külső inger, mint például napfény, emberi kölcsönhatás stb. ér??? Kissé hátborzongatónak tűnik.” A pszichológus a következőt válaszolta: „Az érzékszervi megvonás okozhat hallucinációt, általában a látás, nem pedig a hallás terén, de sose lehet tudni... A sötétben abból a kevésből kiindulva fantáziálsz, amid van.”[24]

Egy 2009-es interjúban Couch alezredes elmondta, milyen hatása volt ennek a felfedezésnek:

Épp akkoriban történt, amikor már megkaptam az információkat az NCIS ügynökétől – a dokumentumokat a Külügyminisztérium fejléces papírján –, és az egész végére érve, látván, hallván az összes információt, miután oly sok hónapon át küszködtem az ügygel, szóval épp templomban voltam vasárnap, keresztelőt tartottunk. Ott jártunk, amikor a gyülekezet felel – most más szavakkal mondom, de a lényeg az, hogy minden emberi lény méltóságát tiszteletben tartjuk, és békére, valamint igazságosságra törekszünk a Földön. És amikor aznap reggel kimondtuk ezeket a szavakat, sokan voltak abban a templomban, de nekem úgy tűnt, mintha egyedül lennék. Csodás érzés volt: jól van, ez az! Nem jöhet valaki ide vasárnap keresztényként, hitet téve minden emberi lény méltósága mellett, és azt mondván, hogy az igazságot, valamint a békét keresi a Földön, majd utána pedig folytatja az eljárást, felhasználva az

ilyen jellegű bizonyítékot. És akkor már tudtam, mit kell tennem. Döntennem kellett.[25]

Stuart Couch visszaadta Mohamedou ügyét, és nem volt hajlandó a továbbiakban bármit is tenni azért, hogy a férfit katonai bíróság elé állítsák.

Nem készült vádirat Mohamedou Ould Slahi ellen Guantánamón, a katonai ügyészség nem rendelt ki védőügyvédet az ügyéhez, és úgy tűnik, semmi sem történt annak érdekében, hogy a bűnvádi eljáráshoz előkészítsék az ügyét. A Daily News vezércikke elmarasztalja Robertson bírónak a habeas ügyében született döntését, mondván „finnyáskodunk használni az olyan bizonyítékokat, amelyek érdekében megdolgozták a gyanúsítottakat”, de az egyáltalán nem világos, hogy Mohamedou brutális guantánamói kihallgatása eredményezett-e bármiféle bizonyítékot azzal kapcsolatban, hogy bármilyen bűncselekményben vagy terrorcselekményben részt vett volna. 2005-ös ARB-meghallgatása során beszélt arról, hogy kínzás hatására születtek a vallomásai, de maguk a kihallgatók nem vették figyelembe azokat a vallomásokat, amelyekről tudták, hogy mesterségesen kreálták őket. A továbbadott, megtisztított hírszerzési jelentéseik Stuart Couch szavaival élve: „Egyfajta al-Káida Ki Kicsoda volt Németországban és egész Európában.”[26]

Mivel gyakran a bűnösségére utaló jelként hivatkoznak a vele való durva bánásmódra, ezek a hírszerzési jelentések utólagos bizonyítékokként szolgáltak arra, hogy Mohamedounak benne kell lennie a Ki Kicsodában. És mégis, Stuart Couch felvetette, hogy Mohamedou épphogy csak egy kicsivel tud többet az ügyről, mint a kihallgatói. „Azt hiszem, ha jól emlékszem, amikor kikérdezték, a legtöbb dolog már ismert volt a hírszerző szervek előtt” – jegyezte meg Couch a 2012-es interjújában, majd hozzátette:

Valamit le kell szögeznem. Ha elolvassák azokat a hírszerzési jelentéseket, amikor Slahi már megtört, ő semmibe sem

keveri bele magát. Csak azt ismeri el, hogy ismeri ezeket az embereket.

Semmi olyasmibe nem keveri bele magát, amit én kétségtelenül olyan cselekedetnek tartanék, ami az Egyesült Államok elleni szeptemberi 11-i támadást megelőző al-Káida-összeesküvés része lett volna.[27]

És úgy tűnik, hogy az Egyesült Államok hírszerző szolgálatainak semmi egyebet nem sikerült találniuk, ami igazolná Mohamedou részvételét más terrorista összeesküvésekben vagy támadásokban. Egy 2013-as interjúban Morris Davis ezredes, aki 2005-ben lett a guantánamói Katonai Ügyészség főügyésze, elmesélt egy utolsó kísérletet, ami két évvel Stuart Couch visszalépése után arra irányult, hogy valamiféle vádat emeljenek Mohamedou ellen. Davis ezredes igazi célpontja ez idő tájt még nem Mohamedou volt, aki ekkoriban nem is igazán volt az ügyészség látókörében, hanem inkább az a fogoly, akit a hadsereg Mohamedou barakkjának szomszédságába költöztetett, hogy enyhítse a majdnem kétévi magánzárka és kínzás utóhatásait. Az a fogoly nem fogadta el a vádalkut, hacsak nem kap Mohamedou is hasonló ajánlatot. „Valamiféle hasonló alkut kellett kitalálnunk Slahinak – mondta Davis ezredes abban az interjúban –, ami azt jelentette, hogy találunk kellett valamit, amivel megvádolhatjuk, és ekkor voltunk csak igazán gondban.”

Amikor Slahi képbe került, akkor szerintem azt gyanították, hogy nagy halat fogtak.

Forrest Gump-ra emlékeztetett, még hozzá abban az értelemben, hogy sok figyelemre méltó esemény zajlott az al-Káida és a terrorizmus története során, és valahol a háttérben ott ólálkodott Slahi. Megfordult Németországban, Kanadában, valamint különböző, gyanúsnak tűnő helyeken, és ezért azt hitték, hogy nagy hal, de amikor igazából vették a fáradságot, hogy kivizsgálják az ügyet, nem ez derült ki.

Emlékszem, valamivel azután, hogy idekerültem, 2007 elején, volt egy nagy megbeszélésünk: CIA, FBI, Védelmi Minisztérium, Igazságügyi Minisztérium, és tájékoztattak bennünket azok a kihallgatók, akik Slahival foglalkoztak. A végkövetkeztetésük az volt, hogy az egésznek nagyobb a füstje, mint a lángja.[28]

Amikor Mohamedou habeas corpus iránti kérelme 2009-ben végre a szövetségi bíróság elé került, az Egyesült Államok kormánya meg sem próbált azzal érvelni, hogy a férfi fontos tisztséget töltött be az al-Káidában, vagy bármi köze lett volna az al-Káida terveihez vagy támadásaihoz. Mint ahogy a Columbia Kerületi Szövetségi Fellebbviteli bíróság írta azt követően, hogy felülvizsgálta az ügyet:

Az Egyesült Államok azért szeretné börtönben látni Mohamedou Ould Slahit, mert „tagja volt” az al-Káidának, de nem azért, mert harcolt az al-Káidával vagy a szövetségeseivel az Egyesült Államok ellen, hanem azért mert felelős volt a szervezetre, érintkezett a tagjaival, és különféle módokon is segítette azt, például vendégül látta a vezetőit, és a becsvágyó dzsihádistákat egy ismert al-Káida-taghoz irányította.[29]

Amikor Robertson bíró 2009-ben Mohamedou kérvényét tárgyalta, a guantánamói habeas ügyekkel foglalkozó D. C. kerületi bíróságok abban a kérdésben hoztak döntést, hogy a kérvényező tagja volt-e az al-Káidának. Mindezt az alapján döntötték el, hogy a kormány be tudta-e bizonyítani: a kérelmező az őrizetbe vétele idején a szervezet aktív tagja volt-e. Mohamedou 1991-ben csatlakozott az al-Káidához, és akkor hűséget esküdött a szervezetnek, de az akkor még nagyon más al-Káida volt, gyakorlatilag az Egyesült Államok egyik szövetségese; Mohamedou azt mindig fenntartotta, hogy a kommunista kormány bukása Afganisztánban

a szervezetben való részvételének végét jelentette. Mohamedou habeas eljárása során a kormány kitartott amellett, hogy a férfi még mindig a szervezet tagja, mivel időnként kapcsolatba lépett és érintkezett a sógorával és unokatestvérével, Abu Hafsszal, valamint egy maroknyi más barátjával és ismerősével, akik még mindig aktív tagjai voltak az al-Káidának. Bár a fenti érintkezések során néhány alkalommal talán támogató gesztusokra is sor került, Robertson szerint ezek közül egyik sem merítette ki a terrorizmus aktív támogatásának büntetőjogi kategóriáját, és összességében véve annyira szórványos volt Mohamedou kapcsolata ezekkel az emberekkel, hogy ez „tulajdonképpen alátámasztja azt, amit Slahi a perbeszédében állított, vagyis hogy igyekezett megtalálni a megfelelő egyensúlyt – elkerülni a közeli kapcsolatot az al-Káida tagjaival, de úgy, hogy ne tegye magát közben ellenségé.”

Robertson bíró döntése, amelyben helyet ad Mohamedou habeas corpus iránti kérelmének és elrendeli a szabadon bocsátását, kritikus pillanatban született: 2010. április 1-ig az Egyesült Államok kormánya harminchat habeas ügyből harmincnégyben vesztett. A fenti ügyekben benyújtott számos fellebbezés esetében a kormány elérte, hogy a Columbia Kerületi Szövetségi Fellebbviteli Bíróság lazábban ítélje meg, hogy a kérvényező „résztvevője” volt-e az al-Káidának. Vagyis a fellebbviteli bíróság semmissé tette Robertson bíró ítéletét, ezzel visszautalva az ügyet újratárgyalásra a kerületi bíróságnak, mivel a kormánynak többé nem azt kellett bizonyítania, hogy egy guantánamói fogoly a letartóztatásakor az al-Káida parancsait vagy utasításait teljesítette.

Állásfoglalásában a fellebbviteli bíróság óvatosan körvonalazta „a kormány Slahival szembeni ügyének valódi jellegét”. A bíróság hangsúlyozta, hogy: „A kormány büntetőjogilag nem vádolja Slahit azzal, hogy aktívan támogatta volna a terroristákat vagy az al-Káida nevű külföldi terrorszervezetet. Nem is próbálja a kormány az AUMF azon kitétele alapján fogva tartani Slahit, hogy segédkezett a szeptember 11-i támadásokban, vagy »célzottan és aktívan támogat[ta]« az al-Káidával szövetkezett erőket az Egye-

sült Államok koalíciós partnerei elleni ellenséges cselekedetek során.” Valószínűbb, hogy amikor a szövetségi bíróság Mohamedou ügyét újratárgyalja majd, akkor a kormány inkább azzal fog érvelni, hogy a férfi kilencvenes évekbeli szórványos érintkezései az aktív al-Káida-tagokkal azt jelentik, hogy ő is tag maradt. Az új irányelvet követve a bíróság a következőt írta: „Még ha Slahi kapcsolata ezekkel a személyekkel önmagában nem is bizonyítja, hogy »résztevője« lett volna az al-Káidának, ezek a kapcsolatok több mint valószínűvé teszik, hogy elfogása idején Slahi a szervezet tagja volt, és így a fogvatartatóságára vonatkozó kérdés tekintetében továbbra is relevánsak.”[30]

A sors ironiája, hogy amikor egy körzeti bíróság újratárgyalja az ügyet, a kormány valószínűleg majd olyan kérdésekkel szembesül, amelyek az általa legveszélyesebbnek vélt kapcsolatra irányulnak: Mohamedou kapcsolatára az unokatestvérével és sógorával, Abu Hafsszal. Bin Laden Súra Tanácsának tagjaként Abu Hafsz fejére már a kilencvenes évek végén ötmillió dolláros vérdíjat tűztek ki, ami a 2001. szeptember 11-i terrortámadásokat követően huszonöt millióra nőtt. Az Egyesült Államok ugyan évek óta tudta, hogy Abu Hafsz ellenezte a támadásokat; a 9/11-es Bizottság azt jelentette, hogy „még bin Ladennek is írt, melyben a Korán alapján ostorozta a támadásokat”. A támadásokat követően Abu Hafsz elhagyta Afganisztánt, és Iránba ment, ahol az iráni hatóságok a házi őrizet egy enyhébb formáját szabták ki rá. 2012 áprilisában Irán hazatelepítette Mauritániába. Két hónapig egy mauritániai börtönben tartották fogva, és ezen idő alatt a hírek szerint találkozott egy nemzetközi delegációval, melyben amerikaiak voltak, elítélte a 9/11-es támadásokat, és megszakította a kapcsolatát az al-Káidával. 2012 júliusában elengedték, és azóta szabad emberként él.

Én nem találkoztam Mohamedou Ould Slahival. Amikor megkértek, hogy segítsék nyomda alá rendezni a kéziratát, küldtem neki

egy bemutatkozólevelet – amit nem tudom, hogy megkapott-e –, de ezt leszámítva semmilyen formában nem kommunikáltunk.

Ugyanakkor nyomatékosan kértem, hogy legalább egyszer találkozhassam vele, mielőtt leadnám a kéziratot, hogy jóváhagyhasssa az általam szerkesztett változatot. A Pentagon válasza velős és megfellebbezhetetlen: „Nincs lehetőség arra, hogy bármelyik fogvatartottat meglátogassa, vagy bármilyen más módon kommunikáljon vele a guantánamói börtönben, hacsak nem az illető jogi képviselője” – írta egy sajtóreferens. „Ahogy Ön is tudja, a fogva tartás alapját a hadijog szolgáltatja. Ezenkívül a fogvatartottakat megkíméljük a nyilvános kíváncsiskodástól.”

A „nyilvános kíváncsiskodás” kifejezés a hadijog egyik alappilléreért jelentő, 1949-es genfi egyezményből származik, amelyben a tizenharmadik cikkely – *A hadifoglyok általános védelme* – a következőképpen rendelkezik:

A hadifoglyokkal mindenkor emberségesen kell bánni. A fogvatartó Hatalomnak minden olyan jogellenes cselekménye vagy mulasztása, amely a hatalmában levő hadifogoly halálát okozza vagy súlyosan veszélyezteti a hadifogoly egészségét, tilos, és a jelen Egyezmény súlyos megsértésének tekintendő...

A hadifoglyokat ugyancsak mindenkor védelemben kell részesíteni, különösen minden erőszakos cselekményekkel vagy megfélemlítéssel, sértegetéssel és a nyilvános kíváncsiskodással szemben.

*Tilos velük szemben megtorló rendszabályokat alkalmazni.**

Korábban javasoltam egy szigorú biztonsági előírások közepette tartandó bizalmas találkozót, hogy megbizonyosodjam:

* A hadifoglyokkal való bánásmódra vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt egyezmény.

http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/5C904372-DB17-495F-8C80-4A027DA7F81E/0/GENF3_hu.pdf

Mohamedou művének szerkesztett változata – amit kifejezetten azért írt, hogy a szélesebb közönség elolvassa – pontosan megfelel az eredeti tartalomnak, és a szándékának.

Magát a művet évekig visszatartották, még hozzá a cenzúra olyan rendszerét alkalmazva, ami nem mindig szolgálta a genfi célokat. A szeptember 11-e után bebörtönöztek esetében az Egyesült Államok műveleteinek kezdettől fogva szerves részét képezte a cenzúra.

Ez persze szándékosan történt így, először is azért, hogy teret adjon a foglyokkal való durva bánásmódnak, másodszor pedig hogy eltitkolja azt, amire sor került.

Mohamedou esetében a durva bánásmódba beletartozott az, hogy erőszakkal elrabolták, önkényesen fogva tartották, senkivel sem érintkezhetett, kegyetlenül, embertelenül, megalázó módon bántak vele, és megkínózták. Mindezt egy dokumentumnak köszönhetően tudjuk, ami évekig szintén szigorúan titkos volt.

Nem tudom, hogy Mohamedou folyamatos bebörtönzéséhez milyen mértékben járultak hozzá a durva bánásmód eltitkolásához kapcsolódó személyes és intézményi érdekek. Azt viszont tudom, hogy az öt év során, amíg az ügygel kapcsolatos dokumentumokat tanulmányoztam, a kormányom még csak meg se próbált meggyőzni valami ködös magyarázattal, hogy miért van ez a férfi Guantánamón, ahogy azok sem, akik azzal védik ezt, a most már tizenhárom éve tartó ügyet, hogy Mohamedou majdnem biztosan vagy talán ez vagy az. Az igazságérzetem azt a diktálja, hogy már régen meg kellett volna válaszolni azt a kérdést, hogy az az „ez” vagy „az” mi lehet, és miért kell ennek az embernek az Egyesült Államok fogságában maradnia.

Erre sor is került volna, ha nem tartják olyan sokáig titokban a *Guantánamói naplót*.

Amikor kilenc évvel ezelőtt Mohamedou megírta e könyv kéziratát abban a különálló barakkban, amely nem sokkal azelőtt a könyv számtalan, rémálomba illő jelenetének színhelyéül szolgált, akkor feladatot állított maga elé.

„Csak azt írtam le, amit tapasztaltam, amit láttam, és amit saját magam tudtam meg” – fejt ki a szerző a könyv vége felé. Igyekeztem elkerülni, hogy bármit is eltúlozzak vagy elbagatellizáljak. Amennyire lehet, igyekeztem tisztességesen viszonyulni az Egyesült Államok kormányához, a testvéreimhez, és önmagamhoz.”

Az alapján, amit én láttam, pontosan ezt tette. A történetét teljes mértékben alátámasztja az a dokumentum, aminek már feloldották a titkosságát: Slahi újra és újra szavahihető elbeszélőnek bizonyul. Semmiképpen sem túloz: abban a dokumentumban olyan kínvallatásokról és megaláztatásokról esik szó, amelyek nem szerepelnek ebben a könyvben – más esetekről viszont igen diszkrétan számol be a szerző. Még a legszükségesebb események felidézésekor sem ragadtatja el magát, őszintén, világosan fogalmaz. Azok a borzalmak magukért beszélnek.

Ez azért van, mert számára mindig ezeknek a jeleneteknek az emberi drámája az érdekes.

„A háború törvénye kíméletlen” – írja Mohamedou már a mű elején.

Ha egyáltalán van valami jó a háborúban, akkor az az, hogy a legjobbat és a legrosszabbat hozza ki az emberekből: vannak, akik a törvényeknélküliséget arra használják, hogy ártsanak a többieknek, míg mások megpróbálják, amennyire lehet, csökkenteni a szenvedést.

Miközben megörökíti az Egyesült Államok szeptember 11-ét követő fogvatartási és kihallgatási programjának legsötétebb bugyrain át vezető utazását, a kihallgatóira, az őreire, a fogolytársaira és önmagára figyel. Ahogy írja, szeretne „tisztességesen viszonyulni” mindenkihez, de felismeri a félelemmel és a zűrzavarral teli nagyobb rendszert, amelyben ezek a karakterek egymásra hatnak, és a sokkal közelebbi intézményi és társadalmi erőket, amelyek ezeket a kölcsönhatásokat alakítják. De minden karakterben meglátja azt a képességet, hogy alakítsa vagy gyengítse a cselekményt, és az ál-

lomáshelyektől, egyenruháktól vagy feltételektől függetlenül, önálló hősként próbálja megérteni az embereket. Eközben még a legembertelenebb helyzeteket is személyes és néha szívfacsaróan bensőséges érintkezések sorozatává alakítja.

Ez Guantánamo titkos világa – a döbbenetes, előre kitervelt brutalitása, és az eseti jellegű lealacsonyodása, de az enyhítő szándékú gesztusoké és kedvessége, az elismerése, a kölcsönös kíváncsisága, és a mélyen húzódó határvonalakon át történő kockázatos kalandozása is. Az, hogy Mohamedou a négy éven át tartó, az elképzelhető legönkényesebb bánásmód és az egyik legszörnyűbb guantánamói kihallgatás közepette képes volt mindezt megélni, sokat elárul a jelleméről és az emberiségéről. Még többet árul el az írói képességeiről az, hogy nem sokkal a legtraumatikusabb élményeit követően, azokból olyan narratívát képes kialakítani, amely egyszerre elkárhoztat és feloldoz.

De olvasóként és íróként mégsem ez nyűgözött le a leginkább, amikor először nyitottam ki a Mohamedou kéziratát tartalmazó mappát. Lebilincselőek voltak számomra a Guantánamótól távol eső karakterek és jelenetek: a balszerencsés potyautas a szenegáli börtönben. Naplemente Nouakchottban a szaharai homokvihar után. A honvágy szívszorító pillanata, amikor a ramadán idején imára szólítanak. A reptérre vezető út Nouakchott viskói között. Esőáztatta kifutópálya Cipruson. Álmos, kora hajnali nyugalom a CIA repülőjáratán.

Itt ismertem fel először Mohamedout, az író: éles szemmel látja meg a karaktereket, kitűnően hallja meg a hangokat, a visszaemlékezésiben keverednek az öt érzékszerv által begyűjtött információk, magában és másokban is hozzáfér az érzelmek teljes skálájához. Olyan tulajdonságokkal bír, melyeket én a legtöbbre tartok az írókban: megindító a szépérzéke, és hajlik a metsző íróniára. Fantasztikus a humorérzéke.

Mindezt angolul teszi, a negyedik nyelven, amit még akkor is csak tanult, amikor ezt a kéziratot írta. A teljesítménye arról tanúskodik, hogy egész életében lenyűgözték a szavak, és ügyesen

bánt azokkal. De ugyanakkor világos, hogy ez abból az eltökélt szándékából is fakadt, hogy szembeszegüljön, környezetével viszont annak megszokott szabályai szerint lépjen érintkezésbe. Az, hogy jól beszél angolul Guantánamón, egy szinten azt jelentette, hogy neki nem kell fordítani és tolmácsolni, nincs szükség egy harmadik személyre a helyiségben, és így lehetősége nyílt arra is, hogy személyesen beszélgessen a fogvatartóival, bármikor is kerül kapcsolatba velük. Más szinten viszont azzal járt együtt, hogy megértette a sorsát irányító hatalom nyelvét, egy olyan hatalomét, amely – ahogy a több, mint harmincezer kilométernyi, a fogva tartásával kapcsolatos odüsszeia és a kihallgatása kitűnően alátámasztja – hihetetlen nagy befolyással bír, a keze pedig messzire elér. Ebből a szembeszegülésből igazán jelentős mű született.

Egyrészt ez egy tükör, amelyben a Guantánamóról olvasott írások közül elsőként ismertem fel saját tulajdonságaimat, mind a honfitársaim jellemében, mind pedig azokéban, akiket fogságban tart az országom. Másodszor a lencse alatt egy olyan kiterjedt, és akkora befolyással rendelkező birodalom képe rajzolódik ki, amelyet a benne élők közül csak kevesen fogunk fel teljes valójában.

De most ez a hatalom még mindig az ellenőrzése alatt tartja Mohamedou történetét. Ez pedig jelen oldalakon több mint 2600 fekete kitakarás képében jelenik meg. A kitakarások nem csak a cselekmény fontos elemeit rejtik el. Elhomályosítják Mohamedou vezérelveit és fő célját, aláássák azt az őszinteséget, amivel a saját ügyéhez viszonyul, és elhomályosítják azon erőfeszítéseit, hogy megkülönböztesse a szereplőket mint egyéniségeket: néhányan bűnösök, mások csodálatra méltóak, a legtöbben pedig a kettő bonyolult, folyamatosan változó elegyei.

És ez leginkább a még mindig tartó fogságában érhető tetten, amire mindeddig csak gyatra magyarázat született. Tizenhárom évvel ezelőtt Mauritániában Mohamedou eljött nouakchotti otthonából, és elhajtott a nemzeti rendőrség főhadiszállására, hogy kikérdezzék. Nem tért haza. Kollektív igazságérzetünk és a törté-

net miatt is jobban meg kell értenünk, hogy erre miért nem került még sor, és mi fog majd történni.

Guantánamónak lételemei a megválaszolatlan kérdések. De most, hogy kezünkben a *Guantánamói napló*, hogyan lehetséges, hogy még mindig nem tudjuk legalább a Mohamedou ügyével kapcsolatos kérdéseket megválaszolni?

Amikor majd ezt megtesszük, úgy hiszem, haza fog térni. Amikor ez megtörténik, a kitakarásokat kitöltik majd, a szöveget újraserkesztik, megváltoztatják és frissítik majd úgy, ahogy maga Mohamedou szeretné, és végre mindannyian szabadon annak láthatjuk majd a *Guantánamói naplót*, ami valójában: egy ember odüsszeiájának egy egyre inkább határok nélkülivé és nyugtalanná váló világban, egy olyan világban, ahol az életünket alakító erők egyre távolibbak és titkosabbak, ahol a sorsokról a látszólag végtelen messzire elérő hatalmak döntenek, egy világban, amely azzal fenyeget, hogy embertelenné tesz, de aztán kudarcot vall – azaz röviden korunk eposza.